Bestuurlijke afspraken tussen de HBO-raad en de Minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap, naar aanleiding van het advies "Vreemde ogen dwingen" van de Commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs

De kwaliteit van het hoger beroepsonderwijs (hbo) moet boven alle twijfel verheven zijn. De afgelopen twee jaar is discussie ontstaan over de kwaliteit van een hbo-diploma en daarmee ook over de waarde van een hbo-diploma. Het is aan alle betrokkenen om ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid de zorg die daardoor is ontstaan, weg te nemen. Dat betekent dat de hogescholen het ieder voor zich én gezamenlijk tot hun verantwoordelijkheid rekenen om een einde te maken aan de discussie over de diplomakwaliteit in het hbo zodat studenten zeker kunnen zijn van de waarde van hun diploma. Met het oog daarop willen de hogescholen met kracht toewerken naar een sterk verbeterde kwaliteit van toetsing en hierover verantwoording afleggen.

De Commissie Externe Validering Examenkwaliteit Hoger Beroepsonderwijs, onder leiding van prof J. A. Bruijn, (Commissie Bruijn) heeft in opdracht van de HBO-raad een advies uitgebracht over externe validering in het hbo. De commissie adviseert onder meer om te kiezen voor instellingsoverstijgende toetsing op alle plaatsen waar dat mogelijk is en anders te werken met 'vreemde ogen' en deze toe te passen in de vorm van tweede beoordelaars of externe deskundigen. Daarnaast moet ook gewerkt worden aan de bottom-up opstelling van een gezamenlijk protocol voor individuele eindscripties en het verder professionaliseren van examinatoren door middel van een basis- en seniorkwalificatie examinering.

Deze notitie bevat de bestuurlijke afspraken die zijn gemaakt tussen de HBO-raad en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om de examenkwaliteit in de toekomst te garanderen. De eigen verantwoordelijkheid van de hogescholen vormt de basis van de bestuurlijke afspraken. De hogescholen pakken hun verantwoordelijkheid op en gaan aan de slag met de aanbevelingen van de Commissie Bruijn opdat de kwaliteit van het hoger beroepsonderwijs geborgd is. Bij deze afspraken treedt de HBO-raad op als vertegenwoordiger van de hogescholen. Hierna volgen de bestuurlijke afspraken tussen de minister van OCW en de voorzitter van de HBO-raad.

1. De opbrengsten van de aanbevelingen van de commissie Bruijn

Doelstelling is dat aan het eind van deze kabinetsperiode bij alle opleidingen sprake is van een versterking van externe validering van de toetsing en de examinering. Zoals overeengekomen in het Hoofdlijnenakkoord behoeft de concrete invulling hiervan niet bij elke opleiding hetzelfde te zijn.
Elke hogeschool zet zich breed in voor externe validering zodat op termijn bij alle opleidingen waar dat mogelijk is sprake is van een vorm van gezamenlijke toetsing en anders gewerkt wordt met 'vreemde ogen'. Conform het advies van de Commissie Bruijn werken de hogescholen de komende jaren aan externe validering van toetsing (middels gezamenlijke toetsing), externe validering van eindwerkstukken (gezamenlijk protocol) en externe validering via certificering van examinatoren en opleidingen van docenten (bevorderen toetsdeskundigheid docenten).

Pilots met gezamenlijke toetsing
Gezamenlijke toetsing is een belangrijk instrument om de versterking van de externe validering te realiseren. Op dit moment vindt dat echter nog op beperkte schaal plaats. De Commissie Bruijn pleit ervoor om gezamenlijke toetsing geleidelijk breder in te voeren. Daartoe is het noodzakelijk dat alle hogescholen zo snel mogelijk beginnen met het gezamenlijk inrichten van toetsen om daar ervaring mee op te doen. De HBO-raad en OCW komen overeen dat elke hogeschool met opleidingen buiten de educatieve sector participeert in ten minste één pilot gericht op de totstandkoming van een gezamenlijke toetsvorm.[1] Ten minste twee andere opleidingen van collega-hogescholen zijn daar telkens bij betrokken.

De hogescholen besluiten zelf hoe de pilots worden ingevuld. Daarbij zou zoveel mogelijk moeten worden aangesloten bij bestaande projecten en initiatieven. Aandachtspunt bij de keuze voor een pilot dient ten minste te zijn: is er sprake van een goede gezamenlijke kennisbasis en voldoende "common trunk"?[2]

Iedere hogeschool ontwikkelt (naast de pilots) een plan van aanpak waarin ook wordt aangegeven hoe de hogeschool in brede zin invulling geeft aan "Vreemde ogen dwingen".

De HBO-raad bevordert zoveel mogelijk spreiding over instellingen, sectoren en vormen van toetsing. Er zullen 15 tot 20 pilots starten. Daarnaast faciliteert de HBO-raad twee à drie landelijke pilots. Bij deze pilots zijn alle hogescholen betrokken die een bepaalde opleiding verzorgen. De keuze voor de landelijke pilots wordt gemaakt door de hogescholen en de HBO-raad. Voor de uitvoering van deze landelijke pilots zal per pilot een hogeschool als penvoerder fungeren.

De ervaringen die worden opgedaan in de pilots (gezamenlijke en landelijke pilots) worden benut in een 'Handreiking gezamenlijk toetsen' die de HBO-raad ontwikkelt. De handreiking is in september 2014 gereed.

Beoordeling van eindwerkstukken
Om het eindniveau van opleidingen te garanderen is het van belang dat eindwerkstukken (in de breedste zin van het woord) overal op dezelfde manier worden beoordeeld. De Commissie Bruijn beveelt dan ook aan om een protocol op te stellen ter beoordeling van eindwerkstukken.

Conform het advies van de Commissie Bruijn benoemt de HBO-raad een expertgroep die een protocol zal opstellen voor toetsing van "kern"-werkstukken. Hieronder worden verstaan: eindwerkstukken, scripties, stageverslagen, ontwikkeling prototypes, kunstwerken, voorstellingen etc. Het protocol zal dus nadrukkelijk een bredere werking hebben dan alleen voor eindwerkstukken en dient zo veel mogelijk ruimte te bieden aan de "eigenheid" van de werkstukken binnen de verschillende hbo-sectoren.

Het gezamenlijk bottom-up opgestelde protocol moet de beoordeling van dergelijke werkstukken standaardiseren. Op deze manier biedt het protocol ook informatie aan

[1] Voor het project "10voordeleraar", dat als doel heeft de kwaliteit van docenten te verbeteren door het versterken van kennisbases van lerarenopleidingen en PABO's, heeft het ministerie van OCW middelen beschikbaar gesteld om kennisbases in de lerarenopleidingen en PABO's te versterken. Daarom worden er in dit kader geen (nieuwe) pilots gestart in de educatieve sector.
[2] Onder "common trunk" wordt verstaan: deel van de eindtermen dat voor twee of meer opleidingen overeenkomt.

studenten over de manier waarop de werkstukken en andere individuele prestaties uiteindelijk worden getoetst en beoordeeld.

Dit protocol moet gereed zijn vóór de start van het studiejaar 2013-2014, zodat de hogescholen er in dat studiejaar gebruik van kunnen maken.

Toetsdeskundigheid van docenten
De docent beoordeelt alle toetsen en examens en is daarmee van cruciaal belang voor de kwaliteit van toetsing en examinering. Daarom adviseert de Commissie Bruijn scholing van docenten die bij toetsing betrokken zijn door de ontwikkeling van een Basis- resp. Seniorkwalificatie examinering (BKE/SKE).

De HBO-raad benoemt daarom een expertgroep die tot opdracht krijgt een programma van eisen voor een module BKE te ontwikkelen met het doel deze op te nemen in het algemene 'deskundigheids-bevorderingsprogramma basisvaardigheden didactische bekwaamheid' (BDB), dat op dit moment wordt ontwikkeld. Daarnaast zal deze expertgroep kijken hoe invulling kan worden gegeven aan een SKE en daarvoor een programma van eisen opstellen. Het programma van eisen zal op 1 september 2013 gebruiksklaar zijn.

2. Duurzame kennisuitwisseling

Om ervoor te zorgen dat gezamenlijke toetsing stevig wordt verankerd in alle opleidingen van het hbo realiseren de hogescholen duurzame kennisuitwisseling. Dat betekent dat bestaande kennis wordt benut en opgedane kennis tussen de verschillende hogescholen met elkaar wordt uitgewisseld, zodat duurzame kennisuitwisseling ontstaat.

Voortbouwen op eerdere ontwikkelingen
Verschillende hogescholen hebben al ervaring opgedaan met externe validering en gezamenlijk toetsen. Zo worden er binnen het project "10voordeleraar" kennisbases en kennistoetsen ontwikkeld voor onder andere lerarenopleidingen en ook binnen het programma 'Toetsing en Toetsgestuurd Leren' van de Stichting Surf wordt al gewerkt met gezamenlijke toetsing. Bovendien werken veel hogescholen al hard aan deskundigheidsbevordering op het gebied van toetsing en examinering en werken hogescholen aan gezamenlijke sectorplannen.

Om nu een nieuwe stap te zetten richting externe validering van examenkwaliteit is het dan ook van belang dat hogescholen gebruik maken van bestaande kennis en ervaringen die is opgedaan in eerdere projecten en aansluiten bij sectorale bewegingen. Zo hoeven instellingen niet steeds het wiel opnieuw uit te vinden. In het Hoofdlijnenakkoord is dan ook afgesproken dat er stimuleringsmiddelen beschikbaar zijn voor duurzame samenwerkingsverbanden van hogescholen op het gebied van gezamenlijke toetsing, waarbij wordt voortgebouwd op de al bereikte resultaten binnen andere projecten.[3]

[3] In december 2011 hebben de voorzitter van de HBO-raad en de staatssecretaris van OCW mede namens EZ een Hoofdlijnenakkoord gesloten over de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek, profilering en valorisatie. In het akkoord staan onder andere maatregelen die de hogescholen nemen om het rendement van opleidingen te verhogen, uitval en het wisselen van studenten te beperken en de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren.

Kennisdeling en duurzame samenwerking
De pilots vormen de start van een proces waarin alle hogescholen externe validering gaan toepassen door vormen van gezamenlijke toetsing. Hiervoor is het dus niet alleen van belang dat hogescholen voortdurend kennis benutten en delen, maar ook dat in de toekomst kennis en ervaring beschikbaar is, zodat de nieuwe samenwerkingsverbanden blijven ontstaan en bestaan.

3. Financiering

Om de doelstellingen te realiseren die de hogescholen hebben geformuleerd voor externe validering en gezamenlijk toetsen, wordt ruim € 8 miljoen beschikbaar gesteld.

Stimuleringsmiddelen voor hogescholen (inclusief groen onderwijs)

Pilots
Voor de uitvoering van de pilots worden in de periode 2013 tot en met 2016 de volgende bedragen aan hogescholen beschikbaar gesteld:
- 2013: € 1.700.000;
- 2014 tot en met 2016: € 1.800.000 per jaar.

Het beschikbare bedrag wordt jaarlijks verdeeld over de deelnemende hogescholen naar rato van het aantal bekostigde ingeschreven studenten (de educatieve sector blijft hierbij buiten beschouwing).

De HBO-raad levert jaarlijks een overzicht van de hogescholen die dat jaar deelnemen aan een pilot. Pilots die in het kader van andere trajecten zijn gefinancierd ontvangen geen middelen. De middelen die de deelnemende hogescholen ontvangen, worden toegevoegd aan het onderwijsdeel van de bekostiging (onderwijsopslag).

Landelijke pilots
Voor de periode 2013 tot en met 2016 is voor de hogescholen (ook hier met uitzondering van de educatieve sector) een bedrag van € 150.000 per jaar beschikbaar voor hbo-brede projecten. De HBO-raad geeft jaarlijks aan welke hogescholen voor deze projecten in aanmerking komen. Op basis van de opgave van de HBO-raad voegt OCW de middelen toe aan het onderwijsdeel (onderwijsopslag) van de betreffende hogescholen.

Stimuleringsmiddelen voor de HBO-raad

Expertgroepen
Voor de inrichting van twee expertgroepen wordt in de periode 2013 tot en met 2016 maximaal € 50.000 per jaar aan de HBO-raad beschikbaar gesteld. Toekenning door OCW vindt plaats op basis van een (meerjaren)begroting van de HBO-raad.

Training leden examencommissies
Voor de training van leden van examencommissies heeft OCW in 2012 aan de HBO-raad een subsidie toegekend van in totaal € 110.000, verspreid over de jaren 2012

en 2013. Deze subsidie betrof een bijdrage van maximaal 50% van de kosten van deze trainingen.

Kennisdeling
De minister stelt in 2013 aan de HBO-raad een bedrag van maximaal € 100.000 beschikbaar voor het uitwisselen van kennis (zie punt 2). Ook deze toekenning vindt plaats op basis van een plan van aanpak en een begroting die de HBO-raad aan OCW voorlegt.

4. Verantwoording

Om vast te stellen of er voldoende voortgang is wat betreft de ambities worden de volgende afspraken over verantwoording gemaakt.

Midterm-review
Eind 2014 vindt een *midterm-review* plaats. Deze wordt uitgevoerd door een onafhankelijke en deskundige commissie. Doel van deze evaluatie is in beeld te krijgen in hoeverre externe validering in de hogeschool tot stand is gekomen. Uit de evaluatie moet onder andere blijken in hoeverre docenten zelf initiatief nemen tot externe validering waaronder gezamenlijke toetsing en wat het effect daarvan is. Op basis daarvan worden de ambities op het gebied van externe validering nader geconcretiseerd. In het kader van de midterm-review beoordeelt de commissie ook de "Handreiking gezamenlijk toetsen", die de HBO-raad dan heeft ontwikkeld.

Jaarverslag
Verantwoording over de realisatie van de afspraken vindt plaats via de jaarverslagen van de hogescholen. Dat sluit aan bij het uitgangspunt dat verantwoording zoveel mogelijk integraal plaatsvindt en dat de administratieve lasten zo beperkt mogelijk worden gehouden. De HBO-raad ontwikkelt in samenspraak met OCW een format voor het verantwoorden van de pilots in de jaarverslagen. Hierin wordt duidelijk aangegeven wat de resultaten zijn van de verschillende uitgevoerde pilots

Naast verantwoording over de afzonderlijke pilots, laten alle hogescholen in hun jaarverslag ook zien hoe zij werken aan het versterken van de kennisbases en externe validering in brede zin.

In 2017 rapporteert de HBO-raad over van de bereikte resultaten en geeft aan hoe de hogescholen verder vormgeven aan externe validering na 2017.